

Zakaj čakamo na slov. samoupravo?

V ospredju splošnega zanimanja stoji danes vprašanje vojne ali miru. Za vojskujoča se tabora je to vprašanje uravnano v smer končne zmage, ali in kako bi se dala čimprej doseči. Za nevtralne države pa je to vprašanje tako oblikovano: ali in kako dolgo bo nam mogoče, da se obranimo grozečega objekta vojnega polipa, ki bi nas rad potegnil v krvavi vrvež. Četudi so danes takšna vprašanja v ospredju, vendar ni povsem izginilo zanimanje za vprašanje notranje politike. Naša država se sedaj nahaja v stanju razvoja, ki še ni dosegel dokončne oblike in vsem državnem ozemlju. Razvoj gre od centralistične ureditve, ki je po 20 letnem izkustvu kot državi škodljiva opuščena, v smeri k federalistični (zvezni) državi. S tako državno preureditvijo je združenih toliko podrobnih vprašanj, da jih ni mogoče rešiti na prvi mah. Najprej je prišlo na vrsto hrvatsko vprašanje, ki je bilo najbolj pereče. Saj je bilo hrvatsko ozemlje raztrgano na več upravnih enot in je segalo v več banovin, v katerih Hrvati niso imeli skoro nobenih vplivov na javno upravo. Lansko leto, ko so se mednarodne razmere poostrile do vrhunca, je hotela gotova zunanja propaganda vplesti v te zmede tudi Jugoslavijo. Širile so se razne knjižice, karte in letaki, ki niso bili naklonjeni naši državni skupnosti. Treba je bilo dokazati, da so vse te zunanje špekulacije, ki so računale z notranjo nezadovoljnostjo, bile prazne, udarec v vodo. Zato je morala politika narodnega sporazuma, ki jo vodi sedanja vlada, dokazati, da hoče novo, zdravo in močno Jugoslavijo. Tej svrhi je služil sporazum z dne 26. avgusta 1939, s katerim je bila uzakonjena banovina Hrvatska.

Kaj pa banovina Slovenija, ali in kdaj bo oživotvorjena? Na to vprašanje, ki zanima ves naš narod, je dal odgovor g. minister dr. Miha Krek 4. in 5. maja na političnih zborovanjih v Mariboru in Murški Soboti. Poudaril je, da kompetentni slovenski činitelji z dr. Korošcem na čelu niso nobene prilike zamudili, da ne bi vsem merodajnim osebam v Beogradu predočili nujnosti in važnosti banovine Slovenije, ki jo slovenski narod zahteva in hoče dobiti, in ki je neizogiben korak k notranji utrditvi Jugoslavije. Iz ozira na varnost države so se začasno zadovoljili z dodatno uredbo k uredbi o banovini Hrvatski, s katero se določa, da se morejo kompetence, kakršne je dobila banovina Hrvatska, prenesti tudi na druge banovine, in katera je bila izdana prav zaradi Slovencev in Slove-

nije. Saj se ta dodatna uredba na nobeno drugo banovino ne more dejansko nanašati, ker samo banovina Slovenija je tista izmed sedanjih banovin, ki nima nobenih mejnih sporov in lahko takoj prevzame ustrojstvo in pravice banovine Hrvatske. Poklicani slovenski zastopniki so pred 26. avgustom in zmiraj pozneje vsak dan odločno branili slovenski program, naglašali in zahtevali samoupravo Slovenije.

Zakaj ideja samouprave Slovenije do zdaj še ni oživotvorjena? Glavni razlog so sedanji nevarni, viharji časi, ki v njih živimo. Slovenija je izključno mejna pokrajina Jugoslavije v tem delu, kjer meji naša država na dve velesili. Od teh je ena (Nemčija) že v vojno zapletena, druga (Italija) pa je v pripravljenosti. Radi tega smo Slovenci imeli pred očmi, da je v tem času treba predvsem paziti na državno moč, njeno udarnost in njen ugled. Ohraniti je treba predvsem neokrnjene naše meje in mir, in če treba, da se brani pred napadalcem. Ker smo mejna pokrajina, smo to dvojno čutili, in ker smo majhen narod, smo se tem bolj zavedali velike nevarnosti. Te nevarnosti se moremo obraniti le v tesni povezanosti s Srbi in Hrvati, s katerimi bi morali braniti vse meje Jugoslavije, posebno še vse meje na naši slovenski zemlji. Zato nismo smeli ničesar storiti, kar bi kakor koli odmaknilo našo ljubo Slovenijo srecem vseh Jugoslovanov, ki bi jo v primeru nesreče morali braniti kot svojo hišo in zanjo krvaveti. Zato je moralo slovensko vodstvo skrbno paziti, da niti za senco, niti za slutnjo slovenske priljubljenosti med Srbi in Hrvati ne zapravi. In to se nam je posrečilo v polni meri.

K temu veletetnemu vzroku iz področja zunanje politike se pridružujejo tudi notranje-politični razlogi. Je še nekaj spornih vprašanj, ki se tičejo števila samoupravnih edinic v celokupnem našem državnem ustrojstvu in razmejitve med njimi. Sporna ozemlja Bosne in Hercegovine in deloma tudi Vojvodine so preperečila in preperečujejo še danes, da se ne more vse vprašanje notranje ureditve države naenkrat in istočasno rešiti. Kazalo je tudi — in to je drug razlog — počakati na organizacijo banovine Hrvatske, ki je uspela in ki dokazuje, da državna misel pri tem ni nič trpela. Prav nasprotno, državna misel se je okreplila, in sicer v ogromni meri, ker je pridobila na Hrvatskem milijone novih navdušenih, požrtvovalnih zagovornikov, pristašev in borcev. Tudi najtežje vprašanje samoupravne samostojnosti banovine Hrvatske — finančna samostojnost, je srečno rešeno: ni v ničemer okrnilo skupne državne moči, obenem pa je preskrbelo Hrvatsko z dovoljnimi sredstvi za posle svojega delokroga. Sovražniki in nasprotniki samoupravne državne ureditve morejo na tem primeru spoznati, kako zmotne so bile njihove trditve, da je centralizem najkoristnejši način upravljanja države. Odkar se je organizirala banovina Hrvatska ter je tudi urejeno njeno finančno vprašanje, je zahteva po banovini Sloveniji postala mnogo bolj utemeljena in opravičljiva. In res, vse politične skupine v naši državi in zlasti tiste, ki so načeloma sprejele politiko narodnega sporazuma, smatrajo banovino Slovenijo kot najnaravnejšo prvo naslednjo stopnjo izvajanja notranje ureditve države. Vsi Slovenci to želijo, to hočejo in zahtevajo!

Slabi časi nekdanj in danes

Skozi stoletja hudih časov se je prebil naš slovenski narod od pojava v zgodovini do danes. S križeve in trnjeve poti Slovencev hočemo omeniti za boljše in pravo presojo sedanjosti tri doba. Iz teh odsevata kljub bridkostim junaštvo in samozavest našega naroda v trdnem zaupanju na boljše bodočnost. Za sodbo o slabih časih nekdanj in sedaj so najbolj značilni kmečki upori, turški vpadi in svetovna vojna.

Kmečki upori

Vse revolucionarne poskuse naših kmetov v dobi gospodstva graščin so zakrivila preve-

lika bremena, s katerimi je preobkladala grajska tuja gospoda kmeta in samovoljno ter nečloveško ravnanje s podložniki.

Česar niso storili tuji posestniki grajskih veleposestev hučega kmetu, je nadomestil grajskih upravitelj z valpti, katere je kmet upravičeno še huje sovražil kot gospodo.

Kmečki upori leta 1515. in 1525., dasi niso rodili uspeha, so vendar močno dvignili stanovsko samozavest med kmečkim narodom. Iskra nezadovoljnosti je tlela naprej. Treba je bilo najmanjšega povoda, da se je obrnila kmečka sila Slovencev in Hrvatov proti tla-

V rdečem »raju« ...

Roman iz sovjetskega kmetkega življenja

19

Sinoči so jih poslali iz Odese. Do Jaske so se peljali z vlakom. Od tam so morali jahaje nadaljevati pot, ker proti Balti ni bilo železniške proge.

Pred odhodom iz Jaske so jim rekli:

»Poglejte v smer, kjer je nebo ožarjeno s plameni. Tam je vas Balta. Prebivalci so se uprli. Umorili so dva tovariša boljševika. Zažgali so tudi križe žita na polju in s tem uničili kruh, ki je bil namenjen vam in tovarišem delavcem. Za ta zločin zaslužijo najhujšo kazen. Ko boste dobili povelje za napad, navalite na vas, prebivalce pobijte, hiše pa zažgite!»

Ko so vojaki slišali besede o pobijanju in zažiganju, so se jim oči zaiskrile. To je bil posel, ki so ga z največjim veseljem opravljali. Bili so divji tatari, ki so uživali ob pogledu na kri in plamen.

Vas je bila kakor da ni v njej žive duše. Povsod je vladala tišina. Ljudje so se poskrili v hiše in so skozi okna opazovali premikanje konjenikov.

Mnogi so se zatekli v cerkev. Na oltarju sicer ni bilo ne križa, ne tabernaklja, toda prej je Kristus prebival tam. Če že morajo umreti, je bolje, da umrjejo v cerkvi,

ker so tu bliže nebu. Kleče na slami in gnoju, ki so ga zapustili boljševiški konji, so glasno molili. Goreče so se izročali Bogu in ga prosili, naj jih reši, ali podeli moč, da bodo junaško umrli.

Vsi so se pripravljali na smrt, ker so se zavedali, da bi jih mogel rešiti samo čudež. O zmagi nad vojniki ni govora in tudi usmiljenja ne morejo pričakovati. Divjaki, ki so že neštetokrat gazili po krvi, se tudi sedaj ne bodo obotavljali.

Kmetje, ki so imeli puške, so stali v obrambnem jarku, ki so ga ponoči skopali. Puške so imeli pripravljene in s kazalci desne roke so oklepali jezičke. Čakali so na povelje za strel.

Fedor je stal nekako v sredini »bojne« črte. Njegov položaj je bil strašen. Boril se je sam s seboj. Mučilo ga je vprašanje, kaj naj stori. Pred seboj je imel dve možnosti: napad ali predajo. Za vas bo oboje usodno. Kazni ne bodo ušli ne v prvem ne v drugem primeru. Vprašanje je le, kateremu činu bo sledilo manjše zlo. Po vsestranskem razmišljanju je prišel do prepričanja, da bodo vaščani v primeru predaje manj trpeli. V tem primeru bo kazen zadela morda samo njega in še dva, tri druge. Nenadoma je zapovedal, da nihče ne sme streljati.

Možje so zamrmrali:

»Zakaj ne bi streljali? Ali se bomo pustili pobiti brez odpora?«

Prvi bankovec. Leta 1684. v Kanadi niso imeli dovolj kovanega denarja, da bi plačali vojake francoskega kralja, kakšnih 400 mož. — Tedaj si je uprava Nove Francije izmislila, da bi dala v promet na igralne karte napisane zadolžnice. Te je bilo treba jemati namesto kovanega denarja. Tako je gospod de Meules, vodja uprave, ustvaril prvotno obliko bankovcev in njegov osebni podpis je dajal jamstvo za njih vrednost. Nekoliko izvodov tega denarja na igralnih kartah je bilo videti tudi na pariški svetovni razstavi in so vzbujali veliko pozornost.

Mož, ki bi bil moral aretirati Daimlerja. V Lorchu, v Nemčiji, je praznoval svojo 90-letnico neki Johannes Sieger.